

Kirjoittajat:

Tuukka Brunila, FM, Väitöskirjatutkija, Käytännöllinen filosofia. Valtiotieteellinen tiedekunta, Helsingin yliopisto. tuukka.brunila@helsinki.fi, 0453949579

Mattias Lehtinen, VTM, Väitöskirjatutkija, Käytännöllinen filosofia. Valtiotieteellinen tiedekunta, Helsingin yliopisto. mattias.lehtinen@helsinki.fi, 0503575622.

Tiivistelmä

Tässä artikkelissa analysoimme kansallisvaltion poliittista ontologiaa pandemian kontekstissa ja otamme käsittelyymme sen, miten virus on pyritty sisäistämään osaksi sitä. Argumenttimme on, että puhe sodasta virusta vastaan ilmentää pyrkimystä hallita pandemiasta johtuvaa kroonista epävarmuutta ja ahdistusta. Rakennamme Cornelius Castoriadis ja affektiteorian kautta viitekehyksen, joka tekee ymmärrettäväksi kuinka perustavanlaatuinen rooli historiallisesti konstituoitulla yhteisellä merkitysverkostolla ja sen luomalla poliittisella ontologialla sekä siihen nojautuvilla affekteilla on reaktioihimme koskien pandemiaa. Analysoimalla Carl Schmittin käsityksiä politiikasta paikannamme pandemiaa kehystävän poliittisen ontologian sodan ontologiaan. Tätä kautta teemme näkyväksi kuinka epävarmuuden hallinnointi ystävävihollis-erottelun kautta näyttäytyy affektiivisena väylänä, jonka kautta purkaa pandemian aiheuttamaa epävarmuutta.

Abstract

In this article, we analyze the political ontology of the nation state in the context of the pandemic and consider how the virus has been made a part of it. Our argument is that the discourse regarding a war on the virus embodies an attempt to control the chronic insecurity and anxiety caused by the pandemic. Combining the work of Cornelius Castoriadis and the affect theoretical approach of Andreja Zevnik and Brian Massumi, we build a framework through which we make intelligible the foundational role played by historically constituted shared networks of meaning and the political ontology it creates, as well as the affects leaning on it in our reactions towards the pandemic. By analyzing Carl Schmitt's understanding of politics we locate the political ontology framing the pandemic as an ontology of war. Through this we make visible how the management of insecurity through the distinction between friend and enemy becomes an affective channel for the insecurity caused by the pandemic.

Sota virusta vastaan – Kansallisvaltion poliittisesta ontologiasta pandemian aikana

Politiikassa yleinen keino oikeuttaa suoraa vallankäyttöä on puhua sodasta. Sodan julistaminen tarkoittaa tässä kontekstissa demokraattisen ja oikeudellisen prosessin ohittamista, jotta yhteiskunnan olemassaoloa uhkaava poikkeuksellinen tilanne saataisiin hallintaan. Tällä tavoin George W. Bush julisti Yhdysvalloissa sodan terroria vastaan ja pyrki siten oikeuttamaan kansalaistensa oikeuksia kaventavia toimia turvallisuuden nimissä. Kuten Tuomas Nevanlinna (YLE 2020) on esittänyt, poikkeuksellisissa oloissa herää huoli, että ”lain hidas ja raskas mylly estää hätätilanteessa välttämättömät toimenpiteet”. Tämän tyyppinen huoli on herännyt jälleen COVID-19-pandemian aikana. Esimerkiksi Ranskassa Emmanuel Macron julisti sodan koronavirusta vastaan, ja totesi Ranskan olevan sodassa ”näkyvämmän ja vaikeasti tavoiteltavan vihollisen” kanssa (Le Monde 2020). Samoin kansainvälistä huomiota herättäneessä artikkelissa, joka käsittelee Suomen hyvää varautumista pandemiaan tätä varautumista motivoidaan viittaamalla Suomen ja Venäjän väliseen sotaisaan historiaan (New York Times 2020). Sota näyttää olevan kytköksissä tapaamme hahmottaa politiikkaa varsinkin poikkeusolojen aikana.

Kyse ei kuitenkaan ole pelkästä retoriikasta ja retoriikkaan liittyvistä tunteista, vaan paljon perustavammasta poliittiseen ontologiaan liittyvästä kysymyksestä, eli poliittisen maailman jäsentelystä. Tässä artikkelissa analysoimme kansallisvaltion poliittista ontologiaa pandemian kontekstissa ja otamme käsittelyymme sen, miksi ja miten virus on pyritty sisäistämään osaksi sitä. Argumenttimme on, että puhe sodasta virusta vastaan ilmentää pyrkimystä hallita pandemiasta johtuvaa kroonista epävarmuutta ja ahdistusta. Tärkeää on juuri *tunne* sodan mahdollisuudesta eikä se, onko sota tosiasiaassa käynnissä vai ei. Filosofin Brian Massumin kommentoi aikanaan Bushiin sodanjulistusta toteamalla, että sota julistettiin, koska *tuntui siltä*, että olisimme uhattuna (2015a, 190).¹ Euroopan, erityisesti Suomen, kollektiiviseen muistiin liittyvät sodan merkitysverkostot ja näihin merkitysverkostoihin liittyvät tunteet ovat palanneet pandemian kautta pinnalle.

Aloitamme rakentamalla viitekehyksen poliittisen filosofin Cornelius Castoriadiksen ja affektiteoreettisten filosofien Andreja Zevnikin ja Massumin teorioiden pohjalta, jolloin voimme tuoda näkyviin tällaisen sotaretoriikkaa hyödyntävän merkitysmuodostuksen, sen vaikutuksen meihin sekä affektiivisen kentän roolin. Castoriadiksen ja affektiteoreettisen ajattelun avulla hahmottelemme metodologista ja kriittistä tarkastelutapaa, jonka keskiössä on poliittisen ontologian ymmärtäminen yhteiskuntaa perustavien merkitysverkostojen tai *yhteiskunnallisten kuviteltujen*”

tuloksena sekä affektien roolien painottaminen subjekteja liikuttavana voimana. Nojautumalla näihin teorioihin pääsemme käsiksi siihen, kuinka valtion ontologiaan kuuluva suvereniteetin ongelma liittyy koronaviruksen laukaisemaan tilanteeseen ja kuinka se tätä tilannetta kehystää. Artikkelimme tarkoitus on ymmärtää nykytilanteesta käsin, kuinka tapa käsittää poliittista todellisuutta ohjaa nykyajan subjektia ja kuinka tämä poliittinen ontologia on vuorovaikutuksessa subjektien kokemien affektien kanssa.

Vaikka käytämme runsaasti esimerkkejä, jotka viittaavat Suomen kontekstiin, emme tee paikallista argumenttia koskien sodan ontologiaa. Tarkoituksenamme ei ole yleistää Suomen tilanteesta poimittuja huomioita näiden tapausesimerkkien kautta. Tutkimme aihetta yleisellä ja filosofialle ominaisella käsitteellisellä tasolla. Vaikka lähestymistavassamme teemme linkin kansallisvaltion, siihen kytkeytyvän sotaisan historian ja virusta kehystävän sodan ontologian välillä, emme oleta kyseisen mallin pätevän universaalisti kaikkialla.

Valaistaksemme sodan ontologiaa, johon kansallisvaltiokeskeisen kuvitellun synnyttämä poliittinen ontologiamme tukeutuu, analysoimme perinteistä suvereniteettiteoriaa sekä sen 1900-luvun kehittäjän, Carl Schmittin (1888–1985) poliittista teoriaa. Schmitt tunnetaan varsinkin poliittisen määrittelemisestä jaotteluna ystävään ja viholliseen. Poliittinen yhteisö muodostuu Schmittin mukaan välttämättä vastaantaisteltavan vihollisen kautta. Koska ainoastaan valtiot ovat kykeneviä muodostamaan poliittisen ykseyden, joka on kykenevä käymään sotaa vihollista vastaan, seuraa Schmittin mukaan poliittisen määritelmästä myös valtioiden pluralismi: ”Maapallolla, aina kun on yleensä olemassa yksikin valtio, on olemassa useampi valtio” (1988, 72; ks. Dyzenhaus 2000). Tämä tarkoittaa varsinkin vihollisen löytämistä jälleen toisesta suvereenista valtiosta.

Schmitt tunnetusti piti itseään *Jus Publicum Europaeum* kansainvälisen julkisoikeudellisen järjestelmän, eli Westfalenin rauhan jälkeisen itsenäisistä valtioista muodostuvan Euroopan, ”viimeisenä puolustajana” (ks. Koskenniemi 2001; Suuronen 2019; Suuronen 2020). Juuri tästä syystä olemme kiinnostuneita Schmittistä, sillä kun katsotaan, miten valtiot reagoivat keväällä 2020 pandemiaan, on kuin perinteinen sisäänpäin kääntyneiden itsenäisten valtioiden muodostama maailma olisi palannut ja kaikki viime vuosikymmenten ylikansalliset rakenteet olisivat vajonneet näkymättömiin. Välineet, joita pandemiaa vastaan käytettiin, olivat hyvin valtiokeskeisiä ja hetken aikaa jokainen valtio ajatteli vain omaa selviytymistään.

Kansallisvaltiokeskeisyyttä ja sen suvereniteetin roolia pandemiassa analysoivassa tutkimuskeskustelussa on pohdittu valtasuhteiden *de facto* kehitystä eli kysymystä siitä, kasvattaako pandemia kansallisvaltioiden valtaa suhteessa muuntyyppisiin toimijoihin (ks. esim. Arcuri 2020;

De Leon 2020; Taguieff 2020; Chang 2020; Manghi 2020). Tämän keskustelun sisällä monet ovat myös esittäneet vastakkaisen ajatuksen siitä, että pandemia heikentää tai on jo heikentänyt kansallisvaltion suvereenia positiota poliittisessa elämässä (ks. esim. Lambelet 2020; Makarychev & Romashko 2020) ja monet ovat myös pohtineet mahdollisuutta siirtää suvereniteettia pois kansallisvaltioilta esimerkiksi jonkintyyppisille ylikansallisille toimijoille (ks. esim. Delmas-Marty 2020; Dobbs 2020; Gouvêa & Castelo 2020). Vaikka artikkelimme johtopäätökset voivat olla näiden keskustelujen kannalta relevantteja, tutkimuksemme eroaa kuitenkin tästä keskustelusta: haluamme sen sijaan kuvailla ja analysoida sitä, miksi ja miten kansallisvaltiokeskeinen sodan ontologia hahmottaa virusta. Pyrimme ymmärtämään, kuinka historiallisesti ja yhteiskunnallisesti määräytynyt tapa hahmottaa poliittinen maailma kansallisvaltiokeskeisen sodan ontologian kautta vaikuttaa meihin. Tutkimusotteemme eroaa sekä normatiivisista että deskriptiivisistä suvereenin vallan tutkimuksista siinä, että se on ennen kaikkea kriittisen teorian mukainen, eli diagnostinen: pyrimme valaisemaan, mistä tilannettamme kehystävät valtasuhteet tulevat, miten ja mihin ne ovat ankkuroituneet, ja kuinka ne vaikuttavat itse tilanteeseen.

Tapamme käsitellä virusta kehystävää ontologiaa eroaa myös niistä tutkimuksista, jotka käsittelevät sotaa ja virusta koskevaa retoriikkaa. Esimerkiksi Tuomas Forsberg käsittelee tutkimuksessaan ansioituneesti sotaa metaforana ja tarkastelee missä mielessä sotametafora on ”hyvä” tai ”huono” suhteessa tilanteeseen (Forsberg 2020). Emme kiistä sitä, etteikö viruksen kehystämistä sotapuheella tapahtuisi myös retorisisella tasolla, tai sitä, etteikömetaforien sopivuutta tulisi pohtia, mutta ontologiaa painottavasta perspektiivistämme tarkasteltuna ei ole kyse ainoastaan retoriikasta ja metaforista. Ei ole sattumaa, että juuri sotametafora nostaa tilanteessa päätään. Suhteessa retoriseen tasoon kysymyksemme koskee sitä, *miksi juuri kansallisvaltiokeskeinen sotaretoriikka* antautuu meille yhteiskunnallisesti luonnollisena tapana puhua viruksesta? Vaikka kaikki tietävät, ettei virusta vastaan voi käydä sotaa, näyttäisi olevan olemassa yhteiskunnalliseen elämään ankkuroituneita rakenteita, jotka ohjaavat ajattelemaan tilannetta juuri sotametaforan kautta.

Tässä artikkelissa emme ota kantaa siihen erotteluun, jonka esimerkiksi Michel Foucault tekee suvereenin eli ulossulkevan vallankäytön sekä biopoliittisen vallankäytön välille (Foucault 2011; ks. myös Gros 2019). Kuten tiedetään, Foucault analysoi ruttoepidemiaan liittyviä vallankäytäntöjä, jotka eroavat perinteisestä suvereenista vallasta. Ulossulkemisen sijaan ruttoepidemian aikana karanteenista kehittyi ennen kaikkea haltuunottava käytäntö, joka mahdollistaa vaarallisten subjektien sisällyttämisen hallitsemisen sisäpuolelle. Ruttoepidemian torjumisen käytännöt eivät kuitenkaan tarkoita hierarkioiden katoamista, vaan niiden uudelleen järjestelyä elämän hallinnointia varten. (Foucault 2011, 228–244.)² Toisaalta taas Giorgio Agamben on pyrkinyt osoittamaan, että

suvereniteetti ja biopolitiikka ovat limittyneet yhteen siten, että ”biopoliittisen kehon tuottaminen voidaan sanoa olevan suvereenin vallan alkuperäinen toiminto” (Agamben 1998, 6).

Argumenttimme ja analyysimme eroaa tästä keskustelusta siinä, että emme ole kiinnostuneita suvereenin vallan ja biopolitiikan välisistä erotteluista. Kiinnitämme sen sijaan huomiota siihen, miten virusta on pyritty sovittamaan suvereniteettiin perustuvaan kansallisvaltiolliseen ontologiaan. Lopetamme artikkelin kriittiseen keskusteluun sodan ontologian sopivuudesta pandemiaan, osoitamme muutaman tähän liittyvän ongelman ja hahmottelemme mahdollisia tapoja ajatella pandemiaa poliittisesti toisin.

Poliittinen ontologia ja affekti

Haluamme tuoda näkyviin sen, miten suvereniteetti ja sodan ontologia hallitsevat poliittista mielikuvitustamme, ja alleviivata affektien kautta tapahtuvaa reagoitua yhteiskunnallisiin tapahtumiin. Jotta voimme rakentaa pohjan kansallisvaltion ja siihen kuuluvan sodan ontologian roolin tarkastelulle koronavirukseen liittyvässä tilanteessa, lähdemme liikkeelle luomalla teoreettisen kehyksen, jonka kautta tulkitamme kollektiivisia reaktioita koronavirukseen. Ammennamme erityisesti Cornelius Castoriadis'n teoreettisesta viitekehyksestä. Tämän Suomessa vielä suhteellisen tuntematon teoria auttaa ymmärtämään laajojen sosiaalisten merkitysverkostojen vaikuttavuutta yhteiskunnassa ja yksittäisten toimijoiden ankkuroituneisuutta instituutioihin, jotka eivät ensisijaisesti ole rationaalisia mutta vaikuttavat toimijoihin. Castoriadis'n teoria sopii erityisen hyvin selittämään komplekseja tilanteita, joissa on olennaista ymmärtää institutionaalisen vallan ja historiallisten elämänmuotojen vaikuttavuutta. Zevnikin ja Massumin filosofian kautta painotamme affektin ankkuroitumista näihin institutionaalisiin merkitysverkostoihin.

Tämän kehyksen lähtökohtana on mielikuvituksen tai kuvitteellisen perustavanlaatuisen rooli yhteiskuntaelämää selittävä tekijänä. Kuten Tovar-Restrepo (2013, 37) painottaa, Castoriadis'selle havainnointi ja aistimellisuus ovat osa kuvitteellista. Mielikuvitus antaa muodon ja merkityksen asioille, joilla sitä ei ole, esimerkiksi viruksille. Mielikuvitus, josta Castoriadis kirjoittaa yhteiskunnan kontekstissa ei ole yksittäisen ihmisolennon psykologiaan kuuluva mielikuvituksen kyky vaan siihen perustuva yhteiskunnan kyky konstituoida itseään yhteiskuntana luomalla yhteisiä merkityksiä (Klooger 2009, 5). Yhteiskunnan instituutioiden funktionaalisten ja symbolisten ulottuvuuksien taustalla vaikuttavat sosiaaliset ja poliittiset *kuvittelut*, jotka antavat rakenteen ja ääriiviivat yhteiskunnalliselle mielikuvitukselle (ks. Vouldis 2018, 1443). Yhteiskunnat ovat perustavanlaatuisesti materiaaliseen tai ”luonnolliseen” ei-sosiaaliseen maailmaan nojautuvaa historiallisesti tapahtuvaa itsensä luomista. Tämä tarkoittaa myös sitä, ettei viruksia tai muita

luonnolliseen maailmaan kuuluvia asioita voida ymmärtää erillään yhteiskunnallisista merkityksistä.

Castoriadiksen näkökulmasta tarkasteltuna yhteiskunta ei näyttäyty yksittäisten ihmismielten kokonaisuutena vaan anonyymien kollektiivien ja sitä perustavan kuvitellun luomana liikkuvana kokonaisuutena. Kuten muiden muassa Klooger argumentoi (2009, 21–22), yhteiskunnan jäseneksi tulemista voi Castoriadiksen mukaan kuvailla prosessiksi, jossa yksilö omaksuu yhteiskunnallisen kuvitellun ja tulee osaksi sitä. Castoriadis näyttää, kuinka yhteiskunnallisten muutosten ja pysyvyyden dynamiikka voidaan ymmärtää kahden voiman, perustavan ja perustuvan, väliseksi muutosvoimaksi. Perustavan voima luo uusia instituutioita ja institutionaalisuutta ja perustuva voima on yhteiskunta luotuna ja olemassa olevana kokonaisuutena. Kuten myöhemmin näytämme, kansallisvaltio ja siihen kuuluva sodan ontologia voidaan nähdä aikamme yhteiskuntien perustetuksi voimaksi.

Tämä yksilöiden ja kollektiivien välinen vuorovaikutus luo Castoriadiksen mukaan sekä kuviteltuja sosiaalisia merkityksiä että sosiaalisia instituutioita. *Kuvitellut sosiaaliset merkitykset* ovat ikään kuin anonyymien kollektiivien kertomus itsestään, merkitysten ja mielekkyyden maailmojen kollektiivinen sommitelma. Nämä merkitykset tekevät yksilöstä subjektin yhteiskunnallisessa mielessä ja antavat hänelle pätevyyden sosiaalisena olentona. Kuvitellun muodostama sosiaalisten merkitysten verkosto antaa yhteiskunnalliselle elämälle suunnan ja suuntautumisen, joka ylläpitää yhteiskunnan kuviteltua yhtenäisyyttä ja sisäistä eheyttä. Kuviteltujen sosiaalisten merkitysten muodostama verkosto on ehto kytkeytymiselle sosiaalisten normien, arvojen, kielen, työvälineiden ja yhteiskunnan maailman kanssa.

Koko tämä merkitysten maailma, joka ylläpitää yhteiskunnallista eheyttä, ei kuitenkaan Castoriadiksen mukaan toimi autonomisesti, vaan on aina ankkuroitunut *sosiaalisiin instituutioihin*. Tämä instituutioihin ankkuroitunut merkitysten verkosto, joka on kuvitellun tulos, muodostaa tietyn poliittisen ontologian ehdot sille, mikä on todellista ja mikä on arvokasta tietyssä yhteiskunnassa (Castoriadis 1987, 234–235). Kuten Papadimitropoulos (2019, 42) asian muotoilee, Castoriadikselle kuvitellun tehtävä on tuottaa ontologioita. Nämä poliittiset ontologiat eivät ole lopullisia ja annettuja, vaan ne riippuvat yhteiskunnallis-historiallisesta liikehdinnästä, joka luo ja muokkaa ontologioita kielen ja yhteiskunnallisen toiminnan kautta (1987, 238). Tämä liikehdintä ei tapahdu tyhjiössä, koska yhteiskunta on aina riippuvainen materiaalisesta maailmasta. Castoriadiksen sanoin se *nojaa* tähän maailmaan, josta kaikki merkitysten luominen joutuu ammentamaan sisältöään eri tavoin (2010, 113). Tämä tarkoittaa myös sitä, että luontoon kuuluvat asiat, kuten virukset, saavat

luonnonkappaleina yhteiskunnallisia merkityksiä vain suhteessa muiden yhteiskunnallisten kuviteltujen muodostamaan verkostoon.

Nykyaikaiset yhteiskunnat pyrkivät sulkeutumaan (Castoriadis 1991, 37). Niiden kuvitelluista sosiaalisista merkityksistä ja merkityksiä toteuttavista instituutioista tulee hitaasti muuttuvia sekä aggressiivisia sellaisia järjestelmiä kohtaan, jotka antavat maailmalle uudenlaisia merkityksiä. Yhteiskunnat muotoilevat näin vastauksen mihin tahansa kysymykseen omasta kuvitelluista sosiaalisista merkityksistä ontologian kautta. Nämä ontologiat kätkevät sisäänsä muutoksen mahdollisuuden ja suojelevat subjektia epävarmuudelta (Castoriadis 1987, 213). Yhteiskunnalle keskeisesti kuuluva kyky on häiriön muuntaminen uudeksi organisaatioksi historiallisesti annetun merkitysmaailman pohjalta (1987, 217). Analysoimme myöhemmin sitä, miten kansallisvaltion puitteissa pandemia hahmotetaan ja jäsenellään sen oman ontologian kautta. Yhteiskunnan perustaessa ontologian, joka tulee toimimaan sosiaalisten insituutioiden kautta, alkaa tämä ontologia toimia ikään kuin itsestään. Tämä eheyttävä ja poliittista ontologiaa koossapitävä voima on sitä väkevämpi mitä kauemmas nykyihmisestä se paikannetaan (pitkän historian jollekin tuoma arvostus). Institutionaalisen alun vieraannuttaminen ja ylevöittäminen tekevät sen suojelemisesta helpomman (ks. Klooger 2009, 27), näin ollen esimerkiksi vanhat historialliset tapahtumat kuten tietyt konfliktit, saavat erityisen merkittävän roolin sosiaalisena instituutiona.

Castoriadiksen mukaan kansallisvaltion suvereeni idea on nykyaikaisten länsimaisten yhteiskuntien kuviteltujen sosiaalisten merkitysten sydämessä (1987, 147–149). Kansallisvaltio toimii nykyään ensisijaisena kollektiivisena identifikaation muotona, sillä se kiinnittää subjektin kansallisvaltion ”yhteiseen historiaan”. Kuten yllä mainittiin, Castoriadis näkee yhteiskunnan ja historian yhtenä kokonaisuutena, jota hän kutsuu yhteiskunnallis-historialliseksi. Sosiaalinen luo itseään aina ajallisena, ja eritoten ajallisuuden laadun määrittelemineen kuuluu tähän yhteiskunnan itsensäluomiseen (1987, 215). Tämä ajallisuuden laadullinen määrittely lainaa sisältöjä suoraan yhteiskunnan kuvitelluista sosiaalisista merkityksistä ja sen pystyttämästä ontologiasta. Tämä yhteiskunnallisten merkitysten verkostosta laadullisesti määritetty aika on Castoriadiksen mukaan yhteiskunnan keskeinen affekti (1987, 211). Se määrittelee, mitä yhteiskunnallinen aika ”valmistaa” tai ”odottaa”: maanpaon aika juutalaisilla, koettelon ja toivon aika kristityillä, länsimaisten yhteiskuntien edistyksen aika tai esimerkiksi Suomen kansallisvaltion tukahduttamisen aika, ajallisen olemisen tapa, jonka mukaan Suomen valtiota koettelee aina sitä uhkaava vihollinen ja sen kansaa ikuinen paluun mahdollisuus aikaan ennen itsenäisyyttä.

Painottaaksemme, kuinka yhteiskunnallisten subjektien reaktiot ja suhtautumistavat virukseen ilmenevät, käännyimme affektiteorian puoleen, joka alleviivaa tunteiden merkitystä

yhteiskunnallisen toiminnan ymmärtämisessä. Zevnik painottaa, että subjektiksi tulemisessa on kyse yksilön elämän ja sosiaalisen yhteisön yhteennivoutumisesta. Subjektiksi tuleminen tapahtuu eritoten affektiivisen ulottuvuuden kautta (Zevnik 2016, 38). Affektit, halut ja se tapa, jolla nämä saavat muodon sosiaalisissa instituutioissa, luovat myös Zevnikin mukaan tiettyä poliittista ontologiaa, jonka lopputuloksena on tietty affektiivinen poliittisen olemisen tapa (2016, 31). Affekti ei ole ihmiselämän subjektiivinen sisältö vaan ”sen suhteista koostuvan kentän tuottama tunne, joka on aina ’enemmän-kuin’” (Massumi 2015b, 124). Affekti muodostuu jäsentymättömällä tavalla ja saa ravinnetta kollektiivisista muistoistamme (ks. Castoriadis 2010, 91), jotka muistuttavat niitä kokemuksia, joita sosiaalisessa kentässä tunnetaan juuri nyt. Se ankkuroituu näihin muistoihin ja tuottaa yhteisiä tunteita, jotka muodostavat sekoituksia vanhoista sedimentaatioista ja siitä, mitä nykyhetkessä tapahtuu. Nämä affektit sysäävät subjektin kohti tulevaisuutta ja avaavat mahdollisia toiminnan ja reaktion väyliä, jotka eivät toimi lineaarisen ajan logiikan mukaan (ks. Massumi 2015a, 194). Niillä on siis subjektiin välitön voima, joka kulkee eri ajallisuuksien lävitse ja saa ravintonsa yhteiskunnallisen elämän menneistä muistoista, jotka ymmärretään osana yhteiskunnallisia kuviteltuja.

Affektiiviset ulottuvuudet saavat laadullisen sisältönsä kuvitelluista sosiaalisista merkityksistä niiden sosiaalisten instituutioiden yksilöihin vaikuttavan voiman kautta. Tätä voimaa ei voida redusoida yksilöiden toisiaan kohtaan harjoittamaksi voimaksi (Castoriadis 1991, 150–151). Instituutiot toimivat tuottamalla subjekteja, jotka toistavat sitä hallinnon muotoa, joka näitä subjekteja tuottaa (ks. myös Kravitis 2018, 3).

Instituutioiden käyttämä voima peittää itsensä näkymättömiin, se toimii ikään kuin yhteiskunnan nykyiset perusteet olisivat aina olleet olemassa ikuisina ja itsestäänselvinä. Yhteiskunnat luovat puolustusmekanismeja, jotka peittävät tämän perustamisen, esimerkiksi määrittelemällä kaikki yhteiskunnallisen olemisen ulkopuolella olevat kansat ja yhteiskunnat vihollisiksi. Yhteiskunnan sisältä tulevat yritykset kyseenalaistaa sosiaaliset instituutiot vaiennetaan tekemällä subjektit yhteisten kuviteltujen sosiaalisten merkitysten toisinoiksi. (Castoriadis 1991, 146–155.) Se, että yhteisössä vaikuttavat kuvitellut sosiaaliset merkitykset yrittävät luoda subjektit toisintamaan itseään ja määritellä heidät tiettyyn yhteiskunnalliseen positioon, ei tarkoita sitä, että nämä positiot olisivat vain osa jonkinlaista symbolista leikkiä tai peliä. Ne eivät ole ”maskeja” tai ”rooleja”, joita voimme lennosta vaihtaa ja joista voimme olla piittaamatta, kun niin haluamme. Nämä positiot ovat todella olemassa olevien ihmisten maailmoja, identiteettejä ja heidän elämälleen merkitystä antavia tapoja olla osa yhteisöä. Ne ovat tapoja, jotka affektiivisesti sysäävät kansallisvaltion nykysubjektit liikkeelle kollektiivisiin kuviteltuihin nojautuen.

Tiivistäen voimme siis todeta, että kuviteltujen sosiaalisten merkityksien luoma yhteiskunnallinen ja poliittinen verkosto sitoo ja määrittelee ihmisten tapaa jäsenellä ja ymmärtää yhteiskuntaa ja politiikkaa koskevat tapahtumat. Myös luonnolliseen maailmaan kuuluvat asiat kuten virukset ymmärretään kuviteltujen sosiaalisten merkityksien luoman verkoston kautta. Tähän verkostoon sisältyvät tavat, rajoitukset ja mahdollisuudet jäsenellä yhteiskunnallisia ja poliittisia tapahtumia sekä reagoida niihin toiminnallisesti määrittelevät näin myös luonnolliseen maailmaan kuuluvia asioita sikäli kuin ne koskettavat yhteiskuntaa.

Siirrymme seuraavaksi tarkastelemaan sodan ontologiaa, sitä erityistä poliittista ontologiaa, joka toimii yhteiskuntiemme kuviteltujen sosiaalisten merkitysten keskeisenä osana ja jonka kautta virus tulee osaksi yhteiskunnallista todellisuuttamme.

Sodan poliittinen ontologia

Sodalla on nähty monesti olevan perustava rooli poliittisen yhteisön syntymiselle. Machiavellin mukaan sodan mahdollisuus luo tarpeen kasvattaa valtaa, sillä ”ihmiset eivät voi turvata itseään muuta kuin vallan avulla.” (Machiavelli 1998, 7–8.) Max Weberin mukaan taas modernin valtion kehityksessä on kyse sodankäynnin välineiden keskittymisestä. Valtion moderni kehitys keskiajalta 1900-luvulle määritellään vallan ja väkivallan monopolisoitumisena. (Weber 1992, 165–167.)

Sodan mahdollisuus perustaa oikeutuksen auktoriteetille, joka pystyy tarjoamaan suojaa.

Tavallisesti pelättäviksi valikoituvat objektit ovat niitä, jotka suvereenisuuden näkökulmasta ovat vaarallisia yhteisön identiteetille. Kun yhteisön ulkopuolisesta tulee pelon merkittäjä, suvereenin ja subjektin välinen suhde vahvistuu. Tämän artikkelin puitteissa keskitymme siihen, miten yhteisön ulkopuolinen vihollinen toimii tällaisena pelon objektina.

Sota ei ole ainoastaan konkreettinen tapahtuma, vaan myös kollektiivisten mielikuvitusten kohde ja sitä kautta vaikuttava voima. Varsinkin sotatilan aina läsnä olevaa mahdollisuutta painottavalle Hobbesille mielikuvituksella on keskeinen rooli (ks. Lemetti 2006). Castoriadisinkin tavoin Hobbes painottaa mielikuvituksen perustavanlaatuista roolia ihmiselämässä, sillä tahdonalainen toiminta on riippuvaista mielikuvituksesta eli pyrkimyksestä saavuttaa tai välttää jotain (Hobbes 2018, VI, §23). Kuten Juhana Lemetti tiivistää Hobbesin ajatuksen, ”mielikuvitus on sen vaikutelman säilymistä mielessä sen jälkeen, kun vaikutelman aiheuttanut objekti ei enää ole läsnä” (Lemetti 2011, 165–166; ks. Hobbes 2018, II, §5). Tärkeää analyysimme kannalta on juuri vaikutelman läsnäolo sen kohteen ollessa poissa, eli kuvitellun rakenteellistaman poliittisen ontologian vaikutus maailman jäsenyyksessä. Vaikka luonnontilaa kaikkien sotana kaikkia vastaan ei olisikaan ollut olemassa (Hobbes 2018, XIII, §63), se toimii kuviteltuna mahdollisuutena, jota ihmiset pyrkivät toimillaan

välttämään. Luonnontila teoreettisena fiktiona, lainataksemme Judith Butleria, ”antaa meille vaihtoehtoisen asetelman, jonka kautta voimme hahmottaa oman nykyhetken tilanteemme” (2020, 30). Luonnontila on siis tuottava kuviteltu merkitys, joka tuottaa pelon objektin oikeuttamaan vallan keskittämisen ja poliittisen ontologian ulossulkevuuden.

Väite, että sota ja politiikka ovat kytkettyjä toisiinsa, ei ole millään tavalla uusi. Tunnumme tietysti von Clausewitzin ajatuksen sodasta politiikan jatkamisena toisin keinoin sekä sen vastakkaisen muodon esimerkiksi Foucault’n esittämänä (von Clausewitz 2017; Foucault 1997; ks. Groulx 2015; Marchart 2018, 63-84). Tässä kappaleessa tarkoituksemme on käsitellä sodan ontologian perustavaa luonnetta tietynyyppiselle poliittiselle yhteisölle. Kuten Butler toteaa, hobbesilainen suvereniteetti perustuu sille ajatukselle, että ”valtion pakkovalta on välttämätöntä, jotta se voisi pitää kurissa epävakaiden subjektiansa potentiaalisesti murhanhimoisen raivon” (2020, 40). Tärkeä sana tässä on ”potentiaalinen”, sillä se kuvaa hyvin suvereniteetin oikeutusta, joka kumpuaa kansallisvaltion kuviteltuun perustuvasta sotaan nojaavasta poliittisen ontologian toiminnallisuudesta.³ Jos yhteiskunta onnistuisi hävittämään luonnontilan potentiaalisuuden lopullisesti, menettäisi suvereeni oikeutuksensa. Achille Mbembe tiivistää tämän ajatuksen hyvin kirjoittaessaan, että valtiovallan turvallisuuteen perustuva oikeutus perustuu turvattomuuden tilaan (*”L’État de sécurité se nourrit d’un état d’insécurité”*) (2016, 77). Valtio pyrkii siis oikeuttamaan vallan keskittämisen valtiolle tavalla, joka myös ylläpitää turvattomuuden tunnetta.

Ajatuksemme on, kuten Castoriadis’n ajatteluun nojaten voi argumentoida, että hallinnoidakseen epävarmuutta sodan ontologia muodostaa keskeisen *kuvitellun* yhteiskunnassa. Suvereeni, jonka sosiaaliseen instituutioon sodan ontologia kansallisvaltiossa ankkuroidaan, suojelee subjektia epävarmuudelta sulkemalla sen lähteen (eli vihollisen) yhteisön ulkopuolelle. Tätä sodan roolia kansallisvaltion perustavalle ja perustetulle poliittiselle kuvittelulle voidaan lähestyä Herakleitoksen sotaan liittyvien fragmenttien avulla. Herakleitoksen mukaan sota on kaiken ”isä ja kuningas”, joka osoittaa paikan niin jumalille kuin ihmisille tehden toisista ihmisistä orjia ja toisista vapaita (DK 22 B 53).⁴ Sodassa on kyse ristiriidasta kahden tai useamman voiman välillä. Asettamalla tämän ristiriidan kaiken perustaksi Herakleitos tuottaa siis muutoksen ja tapahtumisen ontologian. Sota tuottaa voittajia ja häviäjiä, eli vapaita ja orjia. Tämän epäsuhtan ympärille syntyy jännite ja ristiriita, joka pitää sisällään sodan mahdollisuuden tilanteesta, jossa osapuolten osat saattavat taas jakautua uusiksi.

Sota ”kaiken isänä ja kuninkaana” siis tuottaa hierarkioita ja pitää yllä hierarkioiden uudelleenjakamisen mahdollisuutta todistaen niiden epävakaudesta. Se antaa suunnan yhteisölle. Tämä on tärkeä huomio argumenttimme kannalta, sillä sen mukaan sodan ontologialla on toisaalta

perustava ja toisaalta taas perustettu rooli. Yhtäältä kansallisvaltio perustuu sodan mahdollisuudelle, mutta sodan mahdollisuus on myös kansallisvaltion *perustettu* kyky käydä sotaa. Valtiovalta oikeuttaa itsensä sodan mahdollisuuden estämisellä, mutta tämä estäminen voi olla ainoastaan lykkäämistä ja loitollapitämistä, sillä jos sodan mahdollisuus tosiasiasa poistettaisiin lopullisesti, menettäisi valtiovalta oman oikeutuksensa. Sodan ontologia kuuluu olennaisella tavalla kansallisvaltiollisten instituutioiden perustamiseen.

Sodan ontologia ei kuitenkaan tuota pelkästään hierarkioita vaan myös suljetun ja ulossulkevan ontologian, jossa subjektit ryhmitellään ystäviin ja vihollisiin.⁵ Tarkastelemalla Schmittin ajatusta poliittisesta pääsemme tämän *ulossulkevan* ontologian ytimeen. Schmitt tunnetusti määrittelee poliittisen jaotteluna ystäviin ja vihollisiin esseessään *Poliittisen käsite* vuodelta 1927 sekä samannimisessä laajennetussa teoksessa vuodelta 1932. Yksinkertaistaen voidaan sanoa, että poliittinen yhteisö on se, jossa yhteisö on riittävän voimakas tekemään jaon ystävien ja vihollisten välille sekä ylläpitämään tätä jakoa (Schmitt 1988, 68–69; 2015b, 36; ks. Böckenförde 1998). Poliittisten ystävien muodostama ulossulkeva ryhmittymä on homogeeninen, eli sen sisällä ei voida suvaita pluralismia. Poliittinen ykseys, eli tosiasiasa valtio, ei voi suvaita pluralismia sisällään, sillä muuten sitä uhkaa hajanaisuus ja siten poliittisen ykseyden katoaminen. Ilman poliittista ykseyttä kyky tehdä päätöksiä ja suojella ykseyttä katoaa. (Schmitt 1988, 69–70; 2015b, 42–43; ks. Koskeniemi, 2001, 426–429). Poliittinen yhteisö ei siis ole löyhä ryhmittymä, vaan se ykseys, joka on kykenevä käymään sotaa.

Tällainen poliittinen ykseys pyrkii sulkeutumaan siten, että sen sisäinen koheesio on mahdollisimman suuri. Mitä yhtenäisempi poliittinen ykseys on, sitä paremmin se on kykenevä toimimaan poliittisesti. Schmittin mukaan siihen kuuluu homogeenisyys, joka sulkee ulkopuolelleen heterogeeniset elementit (1926, 14). ”Jokainen demokratia”, Schmitt toteaa, ”olettaa kansan homogeenisyyden. Vain sellainen ykseys voi kantaa poliittista vastuusta.” (1995, 49.) Tämän koheesio kannalta sodan suljettu ontologia tuottaa ystävien ja vihollisten välisen rajan.

Ei pidä ajatella, että tällä tarkoitettaisiin poliittisen olemassaolon olevan sodankäyntiä vailla loppua (ks. Prozorov 2015; Helmisaari 2020). Pikemminkin sota ”todellisena mahdollisuutena” oikeuttaa ja ylläpitää poliittista toimintaa. Sodan mahdollisuus tuottaa yksilön ja yhteisön nivoutumisen juuri vihollisen kautta. Kuten Schmitt *Poliittisen käsitteessä* asian tiivistää: ”Sota ei ole sen enempää politiikan päämäärä, syy tai sisältö. Sen sijaan todellisena mahdollisuutena se on aina läsnä oleva ennakkoehto, joka määrittää tunnusomaisesti ihmistoimintaa ja ajattelua, ja siten siis luo spesifisti poliittisen käyttäytymisen” (Schmitt 2015b, 33). Tämä tarkoittaa, että sota ei ole politiikan jatkamista toisin keinoin, vaan jotain, mikä kuuluu poliittisen olemukseen itseensä. Sodan ontologia

tuottaa poliittisen ontologian. Suvereeni ylläpitää pelon kohdetta silloinkin, kun itse pelon objekti on poissa. Sodan tosiasiallinen mahdollisuus on näin ollen subjekteja tulevaisuutta kohti sysäävä voima, joka vaatii ikuisesti varautumaan sotaan varten.

Sota toimii Schmittille siis luonnontilan kaltaisena kuviteltuna sosiaalisena merkityksenä, joka on läsnä tosiasiallisen sodan ollessa poissa.⁶ Määritelmä niin vihollisesta, sodasta ja rauhasta palautuvat suvereenille, joka ylläpitää sodan mahdollisuutta pyrkimällä samalla myös torjumaan sen. Vihollinen ei ole jokin, joka voitetaan, vaan se on yhteisön ulossuljettu toinen, jota ilman yhteisö lakkaa olemasta. Sodan mahdollisuus näin ollen sekä perustaa että ylläpitää poliittista järjestelmää.

Virus suhteessa kansallisvaltion ja sodan ontologiaan

Seuraavaksi käsittelemme, kuinka virus sovitetaan sodan ontologiaan. Pandemiaviruksen yhteys sotaan ei ole itsestään selvä, sillä virus ei ole vihollinen suvereniteettiteorian merkityksessä. Kuten Rousseau kirjoittaa, sota ”ei ole siis mikään suhde miehen ja miehen, vaan valtion ja valtion välillä, eivätkä siinä yksityiset [henkilöt] ole vihamiehiä muutoin kuin sattumalta” (1998, 46). Samalla tavalla Hobbesin mukaan ”vaikka ei ole koskaan ollut aikaa, jolloin yksittäiset ihmiset olivat kykeneviä sotimaan toisiaan vastaan”, niin valtiot ”suuntaavat aseensa ja silmänsä kohti toisiaan” (Hobbes 2018, XVIII, §63). Schmitt toistaa näitä ajatuksia sanomalla, että ”yksittäisellä ihmisellä ei voi olla poliittista vihollista” (Schmitt 1988, 72; 2015b, 49; ks. Kennedy 1998; Ostovich 2007, 57–58; Suuronen 2018, 280–281). Valtio voisi toki Schmittin mukaan pitää yksittäisiä ihmisiä turvallisuushkana, mutta ainoastaan siinä määrin kuin tämä ihminen heikentäisi valtion kykyä ylläpitää ystävä–vihollinen-jaottelua. Sisäpolitiikkaa tehtäessä on pidettävä koko ajan ulkopoliittista vihollista silmällä.

Kuten edeltävässä kappaleessa esitimme, sodan ontologiaan kuuluva epävarmuus on hallittua epävarmuutta. Suvereeni lupaa kansalaisille, että tietyistä vapauksista luopumalla epävarmuutta voidaan hallinnoida. Hallinnoiminen ei kuitenkaan ole epävarmuuden hävittämistä, vaan sen siirtämistä ulkoiseen viholliseen. Usein tähän liittyy selvä moralistinen ulottuvuus ja myös vaatimuksia ja toimenpiteitä, jotka kohdistuvat ”ystävään”, eli kansalaisiin. Tässä kappaleessa analysoimme niitä mahdollisuuksia, joilla suvereeni pyrkii ottamaan viruksen haltuun kiinnittämällä sen sodan ontologiaan. Pandemiaan ja varsinkin tartunnan mahdollisuuteen perustuva ahdistus ja epävarmuutta pyritään siis hallinnoimaan tukeutuen kansallisvaltiollisiin puitteisiin. Esitämme johtopäätöksissä kriittisiä huomiota tämän pyrkimyksen mahdollisuuksista onnistua.

Keskustelemalla juuri sodasta kansallisvaltion ontologiaan liittyvänä ilmiönä on mahdollista tuoda esiin poikkeustilan ”paljastava” luonne.⁷ Kuten Kimmo Rentola (2020a) kirjoittaa *Helsingin Sanomissa*: ”Kriisi paljasti, millainen viime käden päättävä ja turva kansallis-valtio on. [...] Kun päällyste kuoriutuu pois, sen alta näkyy poliittisen vallan raaka ydin, päättäminen elämästä ja kuolemasta.” Poikkeustila paljastaa valtion ontologisen rakenteen, joka normaalitilassa vetäytyy taustalle. Schmitt tunnetusti väittää, että suvereeni on se, joka päättää sekä poikkeustilasta että sen aikana. Suvereenin luonne, Schmittin mukaan, paljastuu normaalitilan sijaan juuri poikkeustilassa. (2015a, 13–14.) Koska suvereeni ylläpitää erottelua ystäviin ja vihollisiin, on suvereeni se, joka päättää siitä, miten kansalaisia on suojeltava ja miltä. Kuten Mbembe toteaa, ”suvereniteetin ilmentää lopulta kyky päättää, kuka saa elää ja kenen on kuoltava” (Mbembe 2003, 11). Erottelu ystäviin ja vihollisiin sementoi tämän suojeltavien subjektien rajan poikkeustilassa.

Hanna Meretojan mielipidekirjoitus *Suomen Kuvalehdessä* (2020) kuvaa hyvin suhtautumista pandemian sodallistamiseen juuri retorisenä ilmiönä: ”Sodankäynnin tarinamallia käytetään koronakeskustelussa antamaan toimijuus ensinnäkin potilaille, toiseksi terveydenhuollon ammattilaisille ja kolmanneksi kansalaisille kollektiivisesti.” Tämän tosiasian, jota on valiteltu sanomalehdissä ympäri Eurooppaa (*Al Jazeera* 2020; *Wiener Zeitung* 2020), pitäisi suunnata analyysin kärki myös jonnekin muualle kuin itse retoriikkaan. Kuten lehdistössä toistellaan, ”viruksella ei ole tahtoa [tai] päämäärää,” (*Der Tagesspiel* 2020) eli se ei ole vihollisen kaltainen toimija. Jos pandemian torjuminen ei ole sotaa, niin miksi sotakuvasto ja -retoriikka ovat sitten niin läpitukenveaa poliittisten toimien oikeuttamisessa? Pelkkä retoriikan analysointi ei paljasta vielä mitään. On kytkettävä se kansallisvaltion ontologiseen rakenteeseen, jotta voidaan tuoda esiin se, minkä pandemia paljastaa.

Tämä on tärkeää, sillä pandemian poliittinen ongelma ei ole retoriikka, vaan se, miten politiikka yhteiskunnissamme on järjestetty. Toisin sanoen pandemian ja sotaretoriikan pitäisi johtaa kysymään jotain toista kysymystä kuin– Meretojaa edelleen lainataksemme – ”miksi pandemian kehystäminen kertomukseksi sodasta voi vaikuttaa houkuttelevalta.” Pikemminkin pandemian kehystäminen joksikin muuksi kuin sodaksi vaikuttaa houkuttelevalta, ja se kutsuu meitä ajattelemaan poliittisen yhteisön ontologiaa ja rakenteita tavalla, joka haastaa kansallisvaltion poliittista ontologiaa. Toisin sanoen analyysi, joka ottaa huomioon poliittisen ontologian, johdattelee meitä huomaamaan, että sotaretoriikka sinällään ei ole pääasiallinen ongelmamme, vaan perustavimmat historialliset ja yhteiskunnalliset rakenteet, ne tunteet, jotka kiinnittävät toimijat näihin rakenteisiin, ja se tapa, jolla kansallisvaltion poliittiset käytännöt on järjestetty.

Politiikan piirissä virukseen ei voida kohdistaa affektiivisiä odotuksia, haluja ja fantasioita. Eritoten vihaan perustuvat odotukset, halut ja fantasiat voivat kansallisvaltion poliittisen ontologian kautta ainoastaan kohdistua muihin ihmisiin. Emme kykene poliittisen ontologiaamme nojaten tuntemaan vihaa virusta kohtaan, vaan se luetaan osaksi kansallisvaltion sodan ontologiaan nojautuvaa merkitysverkostoa. Näin ruotsalaiset tulevat vihan kohteeksi ja suhtaudumme ivallisesti amerikkalaisiin, koska he eivät saa virusta hallintaan. Tämä sodasta fantasioita näkevä viha, joka Castoriadiksen analyysin mukaan (2010, 93–95) kumpuaa narsistisesta itseinhosta, kohdistuu ystävä–vihollinen-erottelussa puhtaasti ulkopuolelle ja sen pohjana on tunne, että haluaa muiden tulevan samanlaisiksi kuin itse on. Tapahtuu outo transsubstantiaatio, jossa ystävä–vihollinen-erottelu ei onnistu jäsentämään meitä subjekteina, jotka ovat sodassa virusta vastaan, vaan jäsentävät meidät subjekteina, jotka ovat sodassa muiden kansojen kanssa. Näin sodan ontologiaan tukeutuen luodaan myös moralisoiva ja vastakkainasetteleva positio suhteessa muihin kansalaisuuksiin.

Ajatuksemme on, että pandemian kannalta keskeinen affekti, jota sodan ontologian kautta pyritään hallinnoimaan, on ahdistus. Pandemian synnyttämä ahdistus perustuu sen tarttumisen arvaamattomuuteen. Viimeisen influenssapandemian aikana tehty tutkimus ihmisten asenteista tartuntaa kohtaan osoitti, että tartuntaa pidetään samaan aikaan sekä väistämättömänä että henkilökohtaisten valintojen seurauksena. Hygieniasta huolehtiminen ei siis ole pelkästään varotoimenpide vaan myös tapa pitää yllä toivoa: että suorittaessaan tietyt toimet subjekti saa apua tartunnan aiheuttaman ”ontologisen epävarmuuden” kanssa. Kuten tutkimuksen tehneet tutkijat toteavat, ”painotus hygienian suhteen voidaan ymmärtää myös tapana symbolisesti hallita influenssariskiä.” (Lohm ym. 2015, 127.) Tartunnan tulkitseminen esimerkiksi poliittiseksi ilmiöksi tarkoittaa pyrkimystä sovittaa taudin leviämistä symboliseen kehikkoon, jonka tehtävän on lievittää epävarmuuteen liittyvää ahdistusta.

Ahdistusta on pidetty poliittisen nykyhetken yleistä affektiivista virittyneisyyttä kuvaavana affektina.⁸ Myös pelko on luonnollisesti pinnalla oleva affekti nykytilanteessa. Ahdistusta voi, kuten Kierkegaard (2014) tekee, käsitellä affektina, jolta puuttuu objekti. Pelolla on toisaalta määrätty objekti. Ensisijaisesti se on viruksen uhka elämälle ja eritoten uhan kätketty ja potentiaalisesti kaikkialla oleva luonne, joka kylvää meissä ahdistusta. Tätä vahvistavat valtiovallan rajoittavat toimet, yhteisöstämme ja rakkaistamme erossa oleminen sekä tilanteen meille itsellemme ja läheisillemme synnyttämä taloudellinen ahdinko. Voisikin väittää, että virukseen kohdistuvan pelon erityinen luonne seuraa siitä, että virus on täydellinen ahdistuksen kohde. Se ei ole elävä eikä kuollut, se on tuskin mitään: viruksen pelko on affekti ilman objektia. Siten minkä tahansa

merkitsijän kiinnittyminen ahdistukseen *lieventää* ahdistusta antamalla sille referentin. Virus on näkymätön, joten se ei kelpaa tajuttavaksi pelon objektiksi samalla tavalla kuin esimerkiksi vihollisarmeija. Tämän lisäksi on huomioitava, että ahdistus, jonka viruksen pelko laukaisee, kohdataan ensisijaisesti kohtaamisissa ihmisten kanssa sikäli kuin muut ihmiset kantavat ja siirtävät virusta kehoissaan ja kehoillaan. Näin ollen virusta voi kantaa kuka tahansa tai ei kukaan, jolloin lähtökohtaisesti jokainen ihminen voidaan näin ollen kokea uhkana. Emme selvästikään ajattele, että *kaikki* kanssaihmisemme ovat vihollisia, en pidä perhettäni vihollisena, enkä kollegoja joiden kanssa työskentelen enkä itseäni. Ennemminkin viruksen näkymättömyys ja sen luonne ahdistusta aiheuttavana epäobjektina, joka potentiaalisesti voi olla kaikkialla, tekee sen mahdolliseksi, että pelon objektiksi valikoitunut objekti voidaan paikantaa äärettömään määrään eri positioita sosiaalisen maailman sisällä. Se, mihin objektiin viruksen aiheuttama ahdistus tulee paikantumaan ei ole mielivaltaista vaan seuraa usein kansallisvaltion ylläpitämää sodan ontologiaa.

Ahdistusta voidaan pitää subjektin kontrollin menettämisen pelkona, joka Castoriadiksen kuvaileman yhteiskuntien sulkeutumisen logiikan ja halun aikana on erityisen pinnalla oleva ilmiö. Jos suomalainen yhteiskunta on aina ollut rakennettu tietylle ajalliselle affektille, joka painottaa itsenäisyyden ja autonomian menettämisen pelkoa, voi myös helposti nähdä, kuinka yhteiskunnallemme ominainen ajallisuus on ahdistukselle otollista maaperää. Kuten kansallisvaltioissa yleensä myös Suomessa subjektipositiot ja poliittiset sekä yhteiskunnalliset toimintamahdollisuudet saavat sisältönsä kansallisvaltion laadullisen ajan ja sen pystyttämän logiikan avulla.

Ahdistusta hallitakseen sodan ontologia näyttäisi *siirtävän affektin kohteen viruksesta toiseen kansaan*. Sodan ontologisessa kehikossa pandemian syytä on transubstantiaation hengessä etsitty yhteisön ulkopuolisesta ryhmästä, jonka ulossulkemisella on pyritty hallinnoimaan ahdistusta. Mustan surman aikana juutalaisia syytettiin taudin leviämisestä (ks. Buchillet 2007), kun taas COVID-19 pandemian aikana taudin leviämisestä on syytetty kiinalaisia (ks. Liu 2020). Varsinkin Yhdysvaltain presidentti Donald Trump on pyrkinyt kiinnittämään ahdistuksen kiinalaisiin. Valkoisen talon (2020) lehdistötilaisuudessa 18.3.2020 Trump avaa tilaisuuden puhumalla juuri ”sodasta kiinalaisvirusta vastaan.” Trumpin mukaan virus on lähtöisin kiinasta, ja siten syyllisyys viruksen leviämisestä ja seurauksista voidaan paikantaa sen lähtömaahan. Kansallisvaltion puitteissa Suomessakin pyrittiin samalla tavalla edistämään absurdia tarinaa moraalisesti paremmasta pohjoisesta välimeren valtioihin nähden. Varsinkin pandemian taloudellisten vaikutusten lieventämiseen tarkoitettu EU:n tukipaketti synnytti keskustelua eduskunnassa juuri ”huonosti taloutta hoitaneesta” Etelä-Euroopasta. (Eduskunta 2020.) Asiaa koskeva keskustelu

voidaan tiivistää Jussi Virkkusen sanoin: ”euromaat on jälleen jaettu vastuulliseen pohjoiseen ja täysin vastuuttomaan etelään, joka yrittää rahoittaa kestäväntöntä elintapaansa pohjoisen kustannuksella” (Kansan uutiset 2020). Tämän kaltaiset tavat jäsenellä tapahtumat ja syyllisyyteen liittyvät taakat eivät ole tietenkään mielivaltaisia silloin, kun sodan ontologian luoma ystävä–vihollinen-erottelu kuuluu niiden affektiiviseen pohjaan.

Kansallisvaltion kuviteltujen sosiaalisten merkityksien alisteisina toisintoina subjektit eivät siedä epävarmuutta, koska kansallisvaltio lupaa subjektille varmuutta ja hallintaa. Hobbesin filosofiassa suvereenin pääasiallinen tehtävä onkin juuri suojella alaisiaan eritoten sodalta. Kansallisvaltion subjekti toimii tässä mielessä koko ajan ikään kuin odottaen, että (kuviteltu) kansallisvaltio suojaa subjektia (kuvitellun) sodan vaaralta. Mahdottomuus asettaa virus selkeästi suvereenin kansallisvaltion poliittiselle ontologialle ominaisen ystävä–vihollinen-erottelun puitteisiin tuottaa epäselvyyttä suvereenin ja subjektin suhteessa.

Zevnikin teoriaan nojautuen (2017, 189) voidaan argumentoida, että tämä epäselvyys, joka koskee suvereenin mahdollisuutta lunastaa odotukset, synnyttää subjekteissa tendenssin toimia kuten he odottavat suvereenin toimivan: harjoittamalla toisiinsa kontrollia ja vaatimalla entistä enemmän rajoituksia. Yllä kuvailemamme tapa hallita epävarmuutta vihollisuuden kautta kääntyy ikään kuin vastakkanaisteluksi kansalaisten välille. Subjektin fantasia suvereenin vallan rajoittamattomuudesta saa pelon ja ahdistuksen affektien kautta – jotka syntyvät yksittäisen kansallisvaltion voimattomuudesta viruksen edessä – subjektit *toisintamaan suvereenin potentiaalisesti rajoittamatonta vallankäyttöä*, mikä näkyy esimerkiksi muihin kansalaisiin liittyvänä kontrollin tarpeena ja ankarampien rajoitustoimien toiveena.

Epävarmuuden hallinnoiminen ei ole pelkästään vihollisen paikantamista, vaan sen tehtävänä on myös hallinnoida ystäviä, kuten yllä mainittu kansalaisten kesken ilmenevä kontrollin tarve osoittaa. Sodankäynti virusta vastaan tuottaa kansallisvaltiolle ominaista tapaa tuottaa yhtenäisyyttä ja vallankäyttöä. Forsberg tiivistää ansiokkaasti tämän puolen sotametaforan käytössä artikkelissaan:

”Sodan voittamisen edellytyksenä on myös kotirintaman valppaus ja sotaponnistuksia tukeva toiminta. Huhuja ei tule levittää eikä päivittäistavaroita hamstrata. Taistelutahtoa tarvitaan kollektiivisesti, jotta ei vaivuta fatalismiin, mutta myös yksilöllisesti silloin, kun sairastuneet taistelevat elämästään. Mikäli määrätietoisiin toimiin ei olisi ryhdytty, olisi antauduttu.” (Forsberg 2020, 107.)

Kansallisvaltion viitekehyksessä sodankäynnistä puhutaan juuri kansalaisten urhoollisen uhrautumisena yhteisen hyvän puolesta. Sodankäynti virusta vastaan tuottaa siis tietyn tyyppistä yhtenäisyyttä kansalaisten kesken ja se pyrkii vaikuttamaan tapaamme toimia yhteiskunnassa. On vaikea keksiä muuta ontologista perustaa, joka olisi kykenevä tuottamaan haluttua toimintaa ja hallinnoimaan ahdistustamme kansallisvaltion puitteissa, kuin analysoimaamme sodan ontologiaa. Varsinkin Suomessa tällainen taistelutahdon ja kollektiivisen uhrautumisensa eetos on kytkeyty sodankäyntiin. Erään *Helsingin Sanomien* (2020b) kolumnin otsikkoa lainataksemme: ”Epidemiaa vastaan käydään sotaa talvisodan hengessä”.

Sodan ontologia tuottaa hierarkioita ja kuuliaisuutta. Tällä tavoin esimerkiksi Donald Trump on puhunut itsestään ”sota-ajan presidenttinä” (Valkoinen talo 2020). Tottelevaisuus sodassa tarkoittaa oman toiminnan sovittamista kollektiivisiin tarpeisiin. Yhteisön on toimittava yhdessä ja yksimielisesti voittaakseen vihollisen. Niin Macron kuin YK:n pääsihteeri ovat vaatineet kansalaisilta yhtenäisyyttä sodassa virusta vastaan (le Monde 2020). Kuten Trump yllä mainitussa lehdistötilaisuudessa toteaa, sekä toisessa maailmansodassa että pandemiassa ”jokainen sukupolvi amerikkalaisia on kutsuttu tekemään yhteisiä uhrauksia kansakunnan hyväksi.” Sota siis toimii juuri yhtenäisyyden tuottajana johtuen kansallisvaltion historiallisista rakenteista. Minkä toisen tapahtuman kuin sodan nimissä Macron voisi vaatia ”täyttä mobilisaatiota”? Kärjistäen voisi väittää, että kansallisvaltion kykenemättömyys siirtää resursseja ja toimia yhteisen hyvän puolesta muun kuin sodan verukkeella on se suuri paljastus, jonka tämä pandemia on tuonut esiin. Sodan retoriikka paljastaa kansallisvaltion riittämättömyyden, minkä seurauksia pohdimme seuraavaksi tämän artikkelin viimeisessä kappaleessa.

Lopuksi: Virus ei katso kansalaisuutta

Olemme tässä artikkelissa tarkastelleet, kuinka virus sodan ontologian kautta kehystetään osaksi kansallisvaltion kuviteltua merkitysten kenttää, joka hallitsee poliittista mielikuvitustamme ja saa subjektit toimimaan meitä liikuttavien affektien kautta. Castoriadis'n poliittisen filosofian ja affektiteoreettisen lähestymistavan kautta olemme tarjonneet viitekehysten, jolla olemme selittäneet, kuinka perustavanlaatuisen rooli yhteisellä ”kollektiivisella muistilla”, eli kuvitelluilla sosiaalisilla merkityksillä, on yhteiskunnalliselle ja poliittiselle mielikuvitukselle. Historiallisesti perustetut kuvitellut sosiaaliset merkitykset luovat poliittisen ontologian sekä tavan jäsentää poliittista ja yhteiskunnallista todellisuutta. Yhteiskuntaa perustavat yhteiset merkitykset ankkuroituvat sosiaalisiin instituutioihin, jotka tuottavat subjekteja, joiden toivotaan toisintavan näitä merkityksiä, sikäli kun yhteiskuntamme tähtäävät suljetun ontologian luomiseen ja ylläpitämiseen. Yhteiskunnallisen toiminnallisen ulottuvuuden ymmärtämiseksi olemme

painottaneet affektien, yhteisten ja jaettujen tunteiden roolia. Näitä affekteja leimaavat sisällöt ammentavat sisältönsä kulloisenkin yhteiskunnan poliittisesta ontologiasta.

Analysoimme sodan poliittista ontologiaa, joka on ankkuroitu kansallisvaltion instituutioon. Sodan ontologian kautta subjektit tulevat jaotelluiksi ystäviin ja vihollisiin. Suvereeni, jota analysoimme varsinkin Schmittin teosten kautta, oikeuttaa olemassaolonsa vetoamalla sodan mahdollisuuteen, mutta myös paikantaa tästä johtuvan epävarmuuden tunteen yhteisön ulkopuolelle suljettavaan viholliseen. Tällä tavoin suvereenin valta hallinnoi epävarmuutta sitä kuitenkaan täysin hävittämättä. Sodan ontologia siis mahdollistaa kansallisvaltiolle affektien ja subjektien järjestelyn, joka pitää yllä suvereenin vallan oikeuttamista sekä sulkeuman ylläpitoa. Vaikka sodan ontologia vaikuttaakin avoimelta, sillä sodan mahdollisuus viittaa aina vallan kontingenttiin perustaan, siinä on lopulta kuitenkin kyse subjektien ja objektien lukitsemisesta tiettyyn kaksijakoisen asetelmaan (rauha ja sota, ystävä ja vihollinen), jonka avulla kaikki mahdolliset poliittiset tilanteet ja viruksen kaltaiset luonnolliset asiat voidaan tulkita.

Painotimme kuinka suvereeni pyrkii ottamaan viruksen haltuun kiinnittämällä sen sodan ontologiaan. Pandemiaan ja varsinkin tartunnan mahdollisuuteen perustuva ahdistusta ja epävarmuutta hallinnoidaan tukeutuen kansallisvaltiollisiin puitteisiin. Epävarmuuden hallinnointi vihollisen kautta näyttäytyy affektiivisena väylänä, jonka kautta on mahdollista purkaa epävarmuutta, joka liittyy subjektien sodan ontologian sisällä olevaan positioon. Koska poliittinen ontologiamme ohjaa meitä ymmärtämään viruksen sodan ontologian mukaisen ystävä–vihollinen-erottelun avulla, kansallisvaltion subjektit tulkitsevat ja tuntevat tilanteenreaktiivisesti tämän ontologian avulla. Olemme kiinnittäneet huomiota eritoten siihen, kuinka ahdistus ja pelko ovat purkautuneet käsillä olevien subjektipositioiden kautta yhteiskunnan sisäisenä vastakkainasetteluna sekä kontrollintarpeena toisia kansalaisia kohtaan. Viha on myös purkautunut yhteiskunnan ulkopuolelle suuntautuvana vastakkainasettelevana suhtautumisena toisten maiden kansalaisia vastaan. Sodan ontologialla on merkittävä rooli kansalaisten sisäisten hierarkioiden ja kuuliaisuuden lujittamisessa.

On tietysti itsestäänselvyys, ettei virus tarttuessaan katso kansalaisuutta, mutta kuten me olemme tässä artikkelissa näyttäneet, ei asia poliittisen elämänmuotomme näkökulmasta ole näin. Jotta voisimme ymmärtää, kuinka tähän tilanteeseen on päädytty, on ensin ymmärrettävä, kuinka tapamme ajatella ja toimia poliittisen maailman puitteissa on historiallisesti kiinnittynyt kansallisvaltion merkitysverkostoon ja sodan ontologiaan. Vaikka toistelisimme loputtomasti itsellemme sitä itsestään selvää asiaa, että virus ei tarttuessaan katso kansalaisuuteen, ei tämä poliittisen maailman sisältä katsottuna tarkoita mitään, eikä se itsestään liikuta meitä toimimaan

toisin ilman toisenlaisen poliittisen kuvittelun ja siihen liittyvien tunteiden apua. Tästä johtuen juuri nyt olisi tärkeä pohtia poliittista ontologiaa sodan ontologiaan kuuluvan vastakkainasetteluasetelman ja valtiokeskeiseen ajatteluun perustuvan poliittisen teorian ulkopuolella.

Johtopäätösten puitteissa tahdomme vielä hahmotella tietä ulos tämänhetkisestä pandemiapolitiikasta. Vaikka pandemia on kansallisvaltion puitteissa houkutellut meidät diskurssiin, joka vahvistaa suvereeniuden ja subjektin välistä suhdetta ulkoiseen viholliseen, pandemia ei kuitenkaan poliittisena ilmiönä tyhjenny sodan ontologiaan.⁹ Tarkoituksenamme ei ole keskustella käytännön ratkaisusta, vaan pohtia sitä, miten pandemia velvoittaa meitä haastamaan sodan ontologiaa. On totta, että suvereenin valtion käyttämät instrumentit, kuten rajojen sulkeminen ja kansalaisten liikkumisen rajoittaminen, ovat olleet tehokkaita ehkäisemään pandemian leviämistä. Pandemiasta ei kuitenkaan voi ratkaista pysäyttämällä virusta rajalle. Jos muiden maiden kansalaiset kärsivät viruksesta, kärsii myös viruksettoman maan kansa siitä. Tästä syystä keskustelu siitä, kuka maksaa EU:n sisällä enemmän ja kuka vähemmän on epäolennaista pandemian ratkaisun kannalta pitkällä tähtäimellä.

Ajatuksillamme voidaan katsoa olevan läheinen yhteys Butlerin viimeaikaisiin kirjoituksiin poliittisen ontologian uudistamisesta. Butlerin mukaan sodan poliittinen ontologia suorittaa subjektien kesken binäärisen jaottelun, jossa toisten subjektien suojeleminen on oikeutettua toisten kustannuksella (Butler 2016, 31; 54). Meidän ja toisten välinen raja voidaan kuitenkin hahmottaa myös siten, että tämä raja ei koskaan ole selvä, vaan selviytymisemme on aina riippuvainen toisista (2016, 44; 54). Yksikään keho ei ole Butlerin mukaan itseriittoinen, vaan se on aina riippuvainen toisista. Toisin kuin suvereeniteoriassa, jossa keho antaa itsensä sodan ontologian mukaisesti suojelemaan vihollista vastaan, ei Butlerin mukaan ole mahdollista vetää rajaa sen suhteen, kenestä yksittäisen kehon selviytyminen on kiinni (2020, 49; 62). Pandemia todistaa tällaisen rajanvedon häilyvyydestä ja jopa mahdottomuudesta.

Seuraavanlaisia kriittisiä asenteita voi pitää väylinä punnita uudelleen yhteiskuntiemme keskiöön kuuluvia sodan ontologiaan nojautuvia tapoja hahmottaa maailma: Ensinnäkin, tarvitaan kriittinen suhde potentiaalisen sotatilan ajatukseen sekä sellaisten oletusten purkamista, joiden mukaan ihmisten yhteisöllisyyttä ei ole olemassa kansallisvaltion ulkopuolella yksilön monadista olemista lukuun ottamatta. Kuten Nancy (2020) osoittaa, ihmisen olemus on aina yhdessäolemista, jota virus häiritsee. Tämän on oltava ensisijainen tragedia, jonka virus saa aikaan.

Toiseksi ajatus, että poliittisen muutoksen ensisijaisena voimana ei ole sota. Jos hyväksymme sodan ensisijaisena muutoksen voimana, näyttäytyy joko yhden kansallisvaltion maailmanlaajuinen muodostaminen sodan kautta tai vaihtoehtoisesti kansallisvaltioiden täysi eristäytyminen ainoina ratkaisuin viruksen hävittämiseksi. Nämä loogiset lopputulokset puhuvat omaa kieltänsä tämän ontologian mielettömyydestä suhteessa virukseen. Tämä oletamus sisältää monimuotoisen ontologian koskien toimijoita, niiden välisiä voimasuhteita ja alueita. Toimijat pitää nähdä laajempina mutta samalla myös paikallisempina kuin kansallisvaltiokeskeinen sodan ontologia mahdollistaa.¹⁰

Kolmanneksi, on hylättävä nationalistismin ja sen logiikan mukaisen rationalismin oletus siitä, että mahdollisimman suuri poliittinen ykseys ja subjektien yhdenmukaisuus saa aikaan mahdollisimman turvallisen ympäristön. Yhteiskunnallisessa keskustelussa eritoten marginaalisiin vähemmistöihin on kohdistettu tämän logiikan mukaista negatiivista huomiota. Tämän tyyppisen ontologian seuraaminen sen loogisen päätökseen näyttäytyy pahimmillaan antipluralistisena poliittisena liikehdintänä. Esimerkiksi isorokon hävittäminen vaati kaikkien sodan ontologian mukaisten rajojen ylittämistä ja sen toteamista, että viruksen vastainen politiikka vaatii vastakkainasettelut ylittävää poliittista toimintaa.

Kirjallisuus

- Agamben, Giorgio (1998) *Homo Sacer*, Stanford University Press, Stanford.
- Amoore, Louise & de Goede, Marieke (2005) "Governance, risk and dataveillance in the war on terror". *Crime, Law & Social Change* 43, 149–173.
- Arcuri, Alessandra (2020) "International Economic Law and Disintegration: Beware the Schmittian Moment". *Journal of International Economic Law* 23:2, 323–345.
- Arendt, Hannah (2017) *The Origins of Totalitarianism*, Penguin Random House, Yhdistynyt Kuningaskunta.
- Binder, Werner (2013) "Social Ontology, Cultural Sociology, and the War on Terror". Teoksessa Schmitz, M., Kobow, B., Schmid, B. (toim.) *The Background of Social Reality*. Springer, Heidelberg, 163–184.
- Buchillet, Dominique. (2007) "Epidemic diseases in the past: history, philosophy and religious thought". *Encyclopedia of infectious diseases*. Wiley, New York, 517–524.
- Butler, Judith (2016) *Frames of war: When is life grievable?* Verso Books, Lontoo.
- Butler, Judith (2020) *The force of nonviolence: an ethico-political bind*. Verso Books, Lontoo..
- Böckenförde, Ernst-Wolfgang (1998) "The Concept of the Political: A Key Understanding Carl Schmitt's Constitutional Theory." Teoksessa: Dyzenhaus, D. (toim.) *Law as Politics: Carl Schmitt's Critique of Liberalism*. Duke University Press, Lontoo, 37–55.
- Castoriadis, Cornelius (1987) *The Imaginary Institution of Society*. Polity Press, Cambridge.
- Castoriadis, Cornelius (1991) *Philosophy, Politics, Autonomy*. Oxford University Press, Oxford.
- Castoriadis, Cornelius (2010) *A Society Adrift*. New York: Fordham University Press.

- Chang, Yung-Yung (2020) "The Post-Pandemic World: between Constitutionalized and Authoritarian Orders – China's Narrative-Power Play in the Pandemic Era. *Journal of Chinese Political Science*: 39, 1, virtuaalinen julkaisu.
- De Leon, Pablo Mendes (2020) "National Reflexes Following the COVID-19 Outbreak: Is Sovereignty Back in the Air?" *Air and Space Law*, 45, 17–38.
- Delmas-Marty, Mireille (2020) "Governing Globalisation through Law". *European Journal of Risk Regulation* 11, 2, 195–201.
- Der Tagesspiegel (2020) Lars Straehler-Pohl: "Die Welt befindet sich im Kampf gegen ein Virus – aber nicht im Krieg". 13.04.2020 <https://www.tagesspiegel.de/politik/corona-und-rhetorik-die-welt-befindet-sich-im-kampf-gegen-ein-virus-aber-nicht-im-krieg/25725856.html> (Viitattu 9.11.2020)
- Diels, Hermann & Kranz Walther (1934) *Die Fragmente der Vorsokratiker*, Berlin: Weidmannsche Buchhandlung.
- Dobbs, Mary (2020) "National Governance of Public Health Responses in a Pandemic?" *European Journal of Risk Regulation* 11, 2, 1–9.
- Dyzenhaus, David (1999) *Legality and legitimacy : Carl Schmitt, Hans Kelsen and Hermann Heller in Weimar*. Oxford University Press, Oxford.
- Dyzenhaus, David (2000) "Putting the State Back in Credit". Teoksessa Mouffe, C. (toim.) *The challenge of Carl Schmitt*. Verso Books, Lontoo, 75–91.
- Eduskunta (2020) Täysistunto 4.6.2020. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_87+2020.pdf (Viitattu 9.11.2020)
- Falk, Francesca (2011) "Hobbes' Leviathan und die aus dem Blick gefallenen Schnabelmasken". *Leviathan* 39: 247–266.
- Forsberg, Tuomas (2020) "Sodassa koronavirusta vastaan? Covid-19 ja metaforien pandemia". *Kosmopolis* 50, 2, 104–115.
- Foucault, Michel (1997) *Il faut défendre la société : cours au Collège de France, 1975–1976*. Gallimard/Seuil, Pariisi.
- Foucault, Michel (2011) *Surveiller et punir. Naissance de la prison*: Editions Gallimard: Pariisi.
- Gouvêa, C., & Castelo Branco, P. (2020). "Besieged sovereignty: The pandemic and the triple relation between state, international organizations and integral society". *HAPSC Policy Briefs Series*, 1, 1, 171–176.
- Groulx, Richard (2015) *Michel Foucault, la politique comme guerre continue*. Editions L'Harmattan, Pariisi.
- Hardt, Michael & Negri, Antonio (2004) *Multitude: War and Democracy in the Age of Empire*. Penguin Books, YK.
- Helmisaari, Vappu (2020) *Thomas Hobbes and Contemporary Italian Thinkers: Permanent War in Giorgio Agamben, Roberto Esposito and Antonio Negri*. Faculty of Social Sciences, Helsinki.
- Helsingin Sanomat (2020a) Kimmo Rentola: "Vallassa on se, joka päättää poikkeustilasta". 31.3.2020. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006458210.html> (Viitattu 9.11.2020)
- Helsingin Sanomat (2020b) Saska Saarikoski: "Saska Saarikoski ja korona, 45. päivä". 30.4.2020. <https://www.hs.fi/kuukausiliite/art-2000006493014.html?fbclid=IwAR2guAgPJxtpDtJMgSwFxBaazrznNa7aYt6qh1pwGuaPQKshbga2I01BFQ> (Viitattu 9.11.2020)
- Hobbes, Thomas (2018) *Leviathan*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Kansan uutiset (2020) Jussi Virkkunen: " Kuinka vastuuttomia Etelä-Euroopan euromaat oikein ovat?" 15.5.2020. <https://www.kansan uutiset.fi/artikkeli/4260847-nakokulma-kuinka-vastuuttomia-etela-euroopan-euromaat-oikein-ovat-italian-25-viimeisesta-budjetista-24-on-ollut-ylijaamaisia> (Viitattu 9.11.2020)

- Kennedy, Ellen (1998) *Hostis not Inimicus: Toward a Theory of the Public in the Work of Carl Schmitt*. Teoksessa: Dyzenhaus, D. (toim.) *Law as politics: Carl Schmitt's critique of liberalism*. Duke University Press, Lontoo, 92–108.
- Kierkegaard, Søren (2014) *The Concept of Anxiety*. Liveright Publishing Corporation, New York.
- Klooger, Jeff (2009). *Castoriadis: Psyche, Society, Autonomy*. Brill, Leiden.
- Koskenniemi, M. (2002) *The gentle civilizer of nations: the rise and fall of international law 1870–1960*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Kravitis, Gerasimos (2018) "On the concept of politics: A comparative reading of Castoriadis and Badiou". *Constellations* 25, 2, 256–271.
- Lambelet, Kyle (2020) "Viral sovereignty". *Political Theology: the Journal of Christian Socialism*, 21, 3, 169–171.
- Le Monde (2020) "'Nous sommes en guerre' : le verbatim du discours d'Emmanuel Macron" 16.3.2020. https://www.lemonde.fr/politique/article/2020/03/16/nous-sommes-en-guerre-retrouvez-le-discours-de-macron-pour-lutter-contre-le-coronavirus_6033314_823448.html ; <https://unric.org/fin/covid-19-olemme-sodassa-tata-virusta-vastaan-ykn-paasihteerin-lausunto/> (Viitattu 9.11.2020)
- Lemetti, Juhana (2006) *Imagination and diversity in the philosophy of Hobbes*. University of Helsinki, Helsinki.
- Lemetti, Juhana (2011) *Historical dictionary of Hobbes's philosophy*. Scarecrow Press, Lanham.
- Liu, Andrew (2020) "Chinese Virus, World Market". *There Is No Outside: Covid-19 Dispatches*. Verso Books, Lontoo.
- Lohm, Davina, Davis Mark, Flowers Paul, ym. (2015) "'Fuzzy' virus: indeterminate influenza biology, diagnosis and surveillance in the risk ontologies of the general public in time of pandemics". *Health, Risk & Society*, 17, 115–131.
- Lorenzini, Daniele (2020) "Biopolitics in the Time of Coronavirus". 2.4.2020. <https://critiq.wordpress.com/2020/04/02/biopolitics-in-the-time-of-coronavirus/> (Viitattu 9.11.2020.)
- Machiavelli, Niccolò (1998) *Discourses on Livy*. University of Chicago Press, Chicago.
- Makarychev, Andrei & Romashko, Tatyana (2020) "Precarious Sovereignty in a Post-liberal Europe: The COVID-19 Emergency in Estonia and Finland". *Chinese Political Science Review*, 1–23.
- Manghi, Nicola (2020) "The Nation-State after the Virus". *Social Anthropology* 28,2, 315–316.
- Marchart, Oliver (2018) *Thinking antagonism: Political ontology after Laclau*. Edinburgh University Press, Edinburgh.
- Massumi, Brian (2015a) *Ontopower: War, Powers and the State of Perception*. Duke University Press, Durham.
- Massumi, Brian (2015b) *Politics of Affect*. Polity Press, Cambridge.
- Mbembe, A. (2003) "Necropolitics". *Public Culture*, 15, 1, 11–40.
- Mbembe, Achille (2016) *Politiques de l'inimitié*. La Découverte: Pariisi.
- McCormick, John P. (1999) *Carl Schmitt's critique of liberalism : against politics as technology*, Cambridge University Press, Cambridge.
- van Munster, Rens (2004) "The War on Terrorism: when the exception becomes the rule". *International Journal of the Semiotics of Law* 17, 141–153.
- Nancy, Jean-Luc (2000) *Being singular plural*. Stanford university press, Standford.
- Orwell, George (2000) *Nineteen Eighty-Four*. Penguin Books, Lontoo.
- Ostovich, Steven (2007) Carl Schmitt, political theology, and eschatology. *KronoScope* 7: 49–66.
- Pankakoski, Timo (2017) "Containment and intensification in political war: Carl Schmitt and the Clausewitzian heritage". *History of European Ideas*, 43, 6, 649–673.
- Papadimitropoulos, Vangelis (2019) "Politics and the Political in Castoriadis". *Radical Horizons* 20, 1, 40–53.
- Prozorov, Sergei (2015) "Towards a Post-Hobbesian Community? Nature, Artifice and the Form-of-Life". *Hobbes Studies*, 28, 50–63.
- Rapp, Christof (2007) *Vorsokratiker*, Verlag C.H. Beck, München.

- Rousseau, Jean-Jacques (1998) *Yhteiskuntasopimuksesta*. Karisto, Hämeenlinna.
- Schmitt, Carl (1926) *Die geistesgeschichtliche Lage des heutigen Parlamentarismus*. Duncker & Humblot, Berliini.
- Schmitt, Carl (1988) ”Der Begriff des Politischen”. *Positionen und Begriffe : im Kampf mit Weimar - Gent - Versailles 1923–1939*. Duncker & Humblot, Berliini, 5–84.
- Schmitt, Carl (1995) ”Der bürgerliche Rechtsstaat”. Teoksessa Maschke, G. (toim.) *Staat, Grossraum, Nomos : Arbeiten aus den Jahren 1916–1969*. Duncker & Humblot, Berliini, 44–54.
- Schmitt, Carl (2015a) *Politische Theologie*. Duncker & Humblot, Berliini, 44–54.
- Schmitt, Carl (2015b) *Der Begriff des Politischen : Text von 1932 mit einem Vorwort und drei Corollarien*. Duncker & Humblot, Berliini.
- Al Jazeera (2020) Christine Schwobel-Patel: ”We don’t need a ’war’ against coronavirus. We need solidarity”. 6.4.2020. <https://www.aljazeera.com/opinions/2020/4/6/we-dont-need-a-war-against-coronavirus-we-need-solidarity/> (Viitattu 13.12.2020)
- Suomen Kuvalehti (2020) Hanna Meretoja: ”Pandemia ei ole sota eikä potilas ole sotilas – lopettakaa ongelmallinen tarinallistaminen”. 1.5.2020 <https://suomenkuvalehti.fi/jutut/kotimaa/mielipide-kotimaa/professori-pandemia-ei-ole-sota-eika-potilas-ole-sotilas-lopettakaa-ongelmallinen-tarinallistaminen/> (Viitattu 9.11.2020)
- Suuronen, Ville (2018) ”Carl Schmittin viholliset. Erottelu ystävään ja viholliseen individualismin ja universalismin kritikkinä”. *Tiede & Edistys*, 43, 271–305.
- Suuronen, Ville (2019) ”Euroopan’ ja ’lännen’ kriisi Carl Schmittin ja Hannah Arendtin poliittisessa ajattelussa”. *Niin & näin* 102, 91–102.
- Suuronen, Ville (2020) ”Carl Schmitt as a theorist of the 1933 Nazi revolution”. *Contemporary Political Theory*, <https://link.springer.com/article/10.1057/s41296-020-00417-1>.
- Taguieff, Pierre-André (2020) ”Beyond the Fears of the Pandemic: Reinventing the Nation-State?” *Telos*, 191, 69–90.
- Tovar-Restrepo, Marcela (2013) *Castoriadis, Foucault and Autonomy*. Bloomsbury Academic, Lontoo.
- Valkoinen talo (2020) Lehdistötilaisuus 18.3.2020. <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-vice-president-pence-members-coronavirus-task-force-press-briefing-5/> (Viitattu 9.11.2020)
- Vouldis, Angelos T. (2018) ”Cornelius Castoriadis on institutions: a proposal for a schema of institutional change”. *Cambridge Journal of Economics*, 42: 1435–1458.
- von Clausewitz, Carl (2017) *Vom Kriege ; Vollständige Aufgabe*. Nikol Verlag, Hampuri.
- Weber, Max (1992) *Gesamtausgabe. Abt. 1, Schriften und Reden, Bd. 17*. Mohr, Tübingen.
- Wiener Zeitung (2020) Michael Bröning: ”Das schiefe Bild vom ’Krieg gegen das Virus’”. 8.4.2020 <https://www.wienerzeitung.at/meinung/gastkommentare/2056758-Das-schiefe-Bild-vom-Krieg-gegen-das-Virus.html> (Viitattu 9.11.2020)
- YLE (2020) Tuomas Nevanlinna: ”Poikkeustilan julistaminen on äärimmäistä vallankäyttöä, mutta ratkaiseva hetki koittaa kun se lakkautetaan” YLE (28.3.2020) <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2020/03/28/tuomas-nevanlinna-poikkeustilan-julistaminen-on-aarimmaista-vallankayttoa-mutta> (Viitattu 9.11.2020)
- Zevnik, Andreja (2017) ”From Fear to Anxiety: An Exploration into a New Socio-Political Temporality”. *Law and Critique* 28, 235–246.
- Zevnik, Andreja (2016) *Lacan, Deleuze and World Politics*. Routledge, Lontoo.

Loppuviitteet

¹ Emme tämän artikkelin puitteissa käsittele teorismin ja pandemian välisiä yhteneväisyyksiä tai eroavaisuuksia sen enempää. Esimerkiksi kriittisen turvallisuustutkimuksen sisällä terrorismin suhdetta ontologiaan on tutkinut esim. Binder (2013). (Ks. myös vann Munster 2004; Amooore & de Goede 2005.)

-
- ² Biopolitiikasta koronaviruksen aikana ks. Lorenzini 2020.
- ³ Samalla tavalla Giorgio Agamben pitää potentiaalisuutta suvereeniuden paradigmana (Agamben 1998, 44-47).
- ⁴ Toisessa fragmentissa Herakleitos sanoo, että sota on kaikelle yleistä, ja ”kaikki tapahtuu yhtenevästi ristiriidan mukaisesti” (DK 22 B 80). Vaikka näiden kahden fragmentin, B53 ja B80, ei voida tämän artikkelin puitteissa tulkita kokonaisvaltaisesti, ovat ne kiinnostava historiallinen lähtökohta sodan ontologialle. Christof Rappin mukaan yksi tapa tulkita ristiriitaa Herakleitoksen fragmenteissa on juurikin nähdä vastakkaisuuksien välinen vuorovaikutus maailman perustavana prosessina (Rapp, 2007, 76).
- ⁵ Sota kollektiivista mielikuvitusta määrittävänä merkityksenä tuottaa ensinnäkin hierarkioita. Kuten Orwell kirjoittaa, ”tietoisuus sotatilassa ja vaarassa olemisesta, saa kaiken vallan luovuttamisen pienelle luokalle tuntumaan luonnolliselta, välttämättömältä edellytykseltä selviytymiselle” (Orwell, 2000, 199-200).
- ⁶ Schmittin sodan käsitteestä tarkemmin: Pankakoski (2017).
- ⁷ Kuten Schmitt asian tiivistää: ”Normaali ei paljasta mitään. Poikkeustila paljastaa kaiken.” (2015, 21). Tämä tulee esille myös tämänhetkisen pandemian aikana. Esimerkiksi Pauli Kettunen kuvasi tilannetta Ulkopoliitikassa (22.5.2020, ””Globalisaatio peruutusvaihteella”, Matti Koskinen) seuraavasti: ”Näin käy kriisitilanteessa. Valtion auktoriteetti ja suvereniteetti tulevat tosiksi. Kansallisvaltio on yhä poliittisen vallan ja demokraattisen vaikuttamisen tärkein taso.” Juuri tästä syystä on analyysissa pandemian poliittisesta tasosta otettava huomioon juuri ontologiset rakenteet. Jos keskitytään pelkästään retoriikkaan, jää huomaamatta se, mitä pandemia paljastaa kansallisvaltiostamme.
- ⁸ Katso aiheesta esimerkiksi keskustelua herättänyt Plan C:n teksti: <https://www.weareplanc.org/blog/we-are-all-very-anxious/> (Viitattu 9.11.2020.)
- ⁹ Pandemiasta poikkeustilana Hobbesin ajattelussa ks. Falk, 2011.
- ¹⁰ Yksi mahdollinen tie voi olla paljousajattelun (multitude) ontologian käyttäminen (Hardt & Negri, 2004, 105, n140).